

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 11739

MORIS VINTSHEVSKI

International Workers Order

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מצרים ווינטשעווסקי

(לייענביכל)

צוזאמענגעשטעלט פון א לערער-קאמיסיע
פון די אידישע קינדער שולן ביים א. א. א.

ארויסגעגעבן צום ערשטן יאָרצײַט

— 119 —

מ. ווינטשעווסקי, מעריז, 1933

פ א ר א ג

אינטערנאַציאָנאַלער אַרבעטער אָרדן

80 פינפטע עוועניו

ניו יאָרק, 1933

אִינְהַאַלְט

1. מאָרים ווינטשעווסקי — קאַלמאַן מאַרמאָר
2. לידער
 - א. אין רעגן, אין ווינט און אין קעלט
 - ב. א מיידעלע אין דער סיטי
 - ג. מײן שוואַזע
 - ד. דזשעק גאַנעוו
 - ה. א קאַמף־געזאַנג
 - ו. די רויטע פּאַן
 - ז. אין קאַמף
 - ח. עס רירט זיך
 - ט. א בעזים און א קער
 - כ. גאַטס גאַנצוויי
3. דעם זיידנס פּיאַנער־טיבל — י. א. ראַנטש

קאלמען מארמאָר

מאָרים ווינטשעווסקי

1. קינדער-יאָרן

מאָרים ווינטשעווסקי איז געבוירן געוואָרן דעם 9טן אָגוסט, 1855. זיינע ערשטע זעקס יאָר האָט ער פאַרבראַכט אין יאנאווע, אַ קליין שטעטל אין ליטע. נאָכדעם האָבן זיינע עלטערן זיך באַזעצט אין קאָוונע. זיי האָבן דאָרט געוואוינט צווישן די סאַמע אַרעמסטע אידישע מאַסן. ווינטשעווסקיס כאַוויירים זיינען געווען הונגעריקע, אָפּגעריסענע, הימלאָזע קינדער. ער פלעגט אָפט באַהאַלטענערהייט אַרויסטראָגן פון שטוב דאָס לעצטע שטיקל ברויט, קעריי צו שטיִלן דעם הונגער פון זיינע כאַוויירים. ווינטשעווסקיס אַרעמע עלטערן האָבן זיך אַ סאָך אָפּגעגעבן מיט גע-זעלשאַפטלעכע אינטערעסן. זייער הויז איז אַלעמאָל געווען פול מיט מענטשן וואָס זוכן הילף. זיין זידע האָט אַנטייל גענומען און איז דערהאַנגעט געוואָרן אין פּוילישן אויפשטאַנד פון יאָר 1831. זיין באַכע האָט זיך אינגאַנצן אָפּגעגעבן צו העלפן די נויטבאַדערפטיקע. זי איז געווען אַ מאַמע פאַר הימלאָזע קינדער. זי האָט זיי געקאָרמעט, געוואַשן און געקעמט. פון זיין 5טן יאָר אָן האָט ווינטשעווסקי געלערנט אין כּידעך און ביי זיין טאַטן. צו 11 יאָר טרעט ער אַרײַן אין אַ רוסישער פּאָלקס-שול. ער פּלאַנט אויך צו באַזוכן די גימנאַזיע (מיטלשול). זיין טאַטע קען אָבער פאַר אים נישט צאָלן. שיקט ער אים קיין ווילנע לערנען אין דער ראַבינע-ער-שול. דאָרט זעט דער 15-יאָריקער ווינטשעווסקי, אַז די שילער, וואָס לערנען פאַר ראַבאָנים האַלטן גאָרניט פון אידישקייט. אים עקלט פון אַזאַ היפּאָקריטסטווע, פּאָרט ער אָפּ צוריק אין קאָוונע.

2. יוגנט

די אַרעמקייט צווינגט ווינטשעווסקין אויפצוגעבן זיינע פלענער צו שטודירן. ער קומט אָן אַף אַ שטעלע אין אַ באַנק. גלייכצייטיק הייבט ער אָן שרייבן. זיין ערשטע ליטעראַרישע אַרבעט איז געווען אַ בריוו אין אַ צייטונג אין יאָר 1873. ער באַשרייבט דאָרט ווי אזוי אַרעמע קינדער ווערן דערצויגן אין אַ קאָוונער טאַלמוד-טוירע. צוליב זיין שטעלע אין באַנק ווערט ווינטשעווסקי פאַרטראָגן טיף אין רוסלאַנד, אין דער שטאָט אַריאָל. ער פאַרבריינגט דאָרט אַרום צוויי יאָר (1874-1875). דאָרט ווערט ער באַקאַנט מיט דער רוסישער אונטערערדישער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג. די רוסישע רעוואָלוציאָנערן פון יענער צייט האָבן געהייסן „פּאָליקסיטן“. זייער אידעאַל איז געווען „גיין צווישן פּאָלק“.

צום פויער אין דאָרף און אים אַניטירן געגן דער צאָרישער רעגירונג. דערצו איז געווען נייטיק צו דיידן די שפראַך פֿונם רוסישן פויער, קאָנען אַרבעטן מיט אים אפֿן פעלד און לעבן אזוי ווי ער. דער יונגער אידישער באַכער פֿון קאָוונע האָט עס ניט געקאָנט. נאָר ווען ווינטשעווסקי איז צוריקגעקומען אַהיים האָט ער איינגעזען, אַז ער קען „גיין צווישן פּאָלק“, צו די אָרעמע אידישע מאַסן. ער הייבט אָן אַניטירן צווישן זיינע באַקאַנטע אידישע יונגעלייט עפעס וואָס צו טאָן אָפּצושאַפֿן נויט און עלנט. גלייכצייטיק שרייבט ער לידער אין וועלכע ער דרוקט אויס ליבע צום אָרעמאָן און האָס צו זיין אונטערדריקער. נאָר אַן אַרבעטער־קעמפּער ווערט ווינטשעווסקי ערשט, ווען ער קלייבט זיך אַריבער אין קעניגסכערנ (דייטשלאַנד) אין יאָר 1877.

אין קעניגסכערנ באַקענט זיך ווינטשעווסקי מיט דער ערשטער סאַציאַליסטישער צייטונג פֿאַר אידן, אַרויסגעגעבן פֿון אַרן ליבערמאַן אין ווין. ווינטשעווסקי ווערט אויך באַקאַנט מיט דער דייטשער סאַציאַליסטישער באַוועגונג. ער לייענט דייטשע סאַציאַליסטישע צייטונגען. די שריפטן פֿון מאַרקס און לאַסאַל. ווען ליבערמאַן ווערט אַרעסטירט אָנהייב יאָר 1878, איז שוין ווינטשעווסקי גרייט פֿאַרצוועצן אַ סאַציאַליסטישע פּראָפּאַגאַנדע צווישן אידן. ער רעדאַקטירט אַ העברייאישע צייטונג וואו ער טראָגט אַרײַן סאַציאַליסטישע אידיען. ער שרייבט דאָרט אויך סאַציאַלע לידער. נאָר די אידישע אַרבעטער מאַסן ווייסן ניט דערפֿון. דערווייַל געפינט די עסטרייכישע פּאָליציי בײַ ליבערמאַנען בריוו פֿון ווינטשעווסקי. זי גיט עס איבער צו דער דייטשער רעגירונג. ווינטשעווסקי ווערט אַרעסטירט, פֿאַרשפּאַרט אין טורמע, געמישפּעט און דעפּאָרטירט. ער פֿאַרט אָפּ קיין פּאַריז וואו עס געפינט זיך דעמאָלט אַ היפשע קאָלאָניע פֿון רוסישע רעוואָלוציאָנערע פּאָליקיסטן. ער קאָן זיך דאָרט ניט איינאַרדענען און באַזעצט זיך אין לאַנדאָן.

3. לאַנדאָן

אין לאַנדאָן דערזעט ווינטשעווסקי צום ערשטן מאָל צענדליקער טויזנטער אידישע שאַפּ אַרבעטער. ער פֿאַרשטייט, אַז מען דאַרף צו זיי ריידן אין זייער אייגענער אידישער שפּראַך. ער שרייבט אָן אַ רעוואָלוציאָנערע סאַציאַליסטישע בראַשור מיטן נאָמען „ליכטיק זאָל ווערן!“ ער גיט אַרויס אַ סאַציאַליסטיש וואַכנבלאַט (צוערשט אָנגערופן „פּוילישער אידל“ און נאָכדעם „צוקונפֿט“). ער העלפט די אידישע אַרבעטער גרינדן זייער ערשטן אייגענעם אָרגאַן דעם „אַרבעטער פּרינד“ (אין יאָר 1885). דאָרט פֿאַרעפנטלעכט ווינטשעווסקי זיינע אַרבעטער־לידער, וואָס ווערן געזונגען

נאך ביז היינטיקן טאג. דאָרט שרױבט ער אויך זײַן באַרימטע סעריע פּעלעטאַנען אונטערן נאָמען „צעשלאָגענע געדאַנקען פֿון אַ מעשווגענעם פּילאָזאָף“. די פּעלעטאַנען ווערן אין ענגלאַנד און אין אמעריקע אזוי פּאָפּולער ווי זײַנע לידער. דער מעשווגענער פּילאָזאָף ווערט געשילדערט ווי אַן אַלטער מאַן, וואָס טײַנעט זיך אָפּט אויס מיט זײַן יונג אייניקל וועגן פּאַרשידענע צײַט פּראָגן. די אַרבעטער־לײענער האָבן אים דערפאַר אָנגערופן בעקיצער „דער זידע“. אָט אזוי איז ווינטשעווסקי געוואָרן „דער זידע פֿון דער אידישער אַרבעטער באַוועגונג“, ווען ער איז נאָך ניט אַלט געווען קײַן 35 יאָר.

4. אמעריקע

אין יאָר 1894 קומט ווינטשעווסקי קײַן אמעריקע. ער ווערט אויפֿגענומען פֿון די אידישע אַרבעטער מאַסן מיט ליבע און אַכטונג. ער גיט אַרויס אין באַסטאָן אַ וואַכנבלאַט מיטן נאָמען „דער אמת“. ער העלפֿט אויך גרינדן דעם „פּאַרווערטס“, נאָך שפּעטער ווען דער „פּאַרווערטס“ ווערט געל און פּאַרטערט ניט די אַרבעטער אינטערעסן באַקעמפט אים ווינטשעווסקי. עמלעכע יאָר איז ווינטשעווסקי אויך געווען רעדאַקטאָר פֿונעם סאָציאַליסטישן כּוידעש זשורנאַל „צוקונפֿט“ און פֿון אַ טרייד־יוניאָניסטיש וואַכנבלאַט „גלייכהײַט“.

אין דער צײַט פֿון דער וועלט־מילכאַמע האָט ווינטשעווסקי דערקלערט, אז זי מוז פֿירן צו אַ סאָציאַלער רעוואָלוציע. ער באַגרייבט די באַלשעוויקעס ווען זיי פֿירן דורך די רעוואָלוציע אין רוסלאַנד. ער אַטאַקירט זײַערע קעגנער און פּאַרטידיקט קעסידער דעם סאָוועט־פּאַרבאַנד. ער שטעלט זיך אַף דער זײַט פֿונעם לינקן פּלינג אין דער אמעריקאַנער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. ער טרעט אויך אַרויס זײַער שאַרף קעגן אַלע אַנדערע סאָציאַליסטישע טישע פּאַרטייען פֿון צווייטן אינטערנאַציאָנאַל דערפאַר וואָס זיי פּאַרראַטן דעם אַרבעטער קלאַס. ער רופֿט די רעוואָלוציאָנערע אַרבעטער זיך צו גרופֿירן אַרום דעם דריטן אינטערנאַציאָנאַל, וואָס די קאָמוניסטן האָבן אָרגאַניזירט. באַלד ווי עס ווערט געגרינדעט די „פּרייהײַט“ (אַפריל 1922), איז ווינטשעווסקי צווישן אירע מיטאַרבעטער.

אין יאָר 1924 באַזוכט ווינטשעווסקי דעם סאָוועט־פּאַרבאַנד. זײַנע 50 יאָר אַרבעט אַלס קלאַסנקעמפּער ווערן דאָרט פֿול אַנערקענט. די רויטע אַרמיי באַגעגנט אים ווי אַ זיגרייכן קריגס־פֿירער פֿונעם אַרבעטער קלאַס. ער ווערט אויך אַרײַנגענומען פֿאַר אַ מיטגליד אין דער באַלשעוויסטישער פּאַרטיי. זײַנע פּאַרטיי־פּאַרטייען זײַנען געווען געווען געווען געווען געווען געווען געווען מיט באַזונדער ליבע באַגעגענען ווינטשעווסקי אומעטום די סאָוועט־

טישע פיאָנערן. זיי נעמען אים אריין פאר א מיטגליד אין זייער קינדערשער אָרגאַניזאַציע. זיי געפינען אין אים אַ ליבן כאַווער. ווינטשעווסקי האָט זיין גאַנץ לעבן ליב געהאַט קינדער. ער פלעגט זיי דערציילן שיינע מייסעלעך ער האָט זיי דערציילט ווי אזוי די אלטע רעוואָלוציאָנערע פיאָנערן פונם אַרבעטער קלאַס האָבן אַמאָל געקעמפט און געליטן צוצונרייטן די באַוועגונג וועלכע האָט אין 1917 געשאַפן די אַרבעטער מעלכע אַף אַ זעקסטל ערד.

5. די לעצטע יאָרן

ווען ווינטשעווסקי האָט זיך צוריקגעקערט קיין אַמעריקע האָבן אים די רעוואָלוציאָנערע אַרבעטער באַגעגנט מיט גרויס ליבשאַפט. די פיאָנערן האָבן באַזונדער פאַר אים אַראַנזשירט אַ פאַרזאַמלונג, וואו ער האָט זיי אָפגעגעבן אַ באַריכט פון זייערע כאַוויירים, די לעניניסטישע פיאָנערן אין סאָוועטן-פאַרבאַנד. די אַמעריקאַנער פיאָנערן האָבן אים אַריינגענומען פאַר אַ מיטגליד אין זייער אָרגאַניזאַציע און ער האָט זיך מיט דעם שטאַרק געפּרויט.

אַ באַזונדער ליבע האָט ווינטשעווסקי אַרויסגעוויזן צו די קינדער פון אונזערע שולן. ער איז געווען צו שוואַך זיי צו באַזוכן אין זייערע קלאַסן. נאָר אז זיי פלעגן קומען צו אים אַהיים פלעגט ער זיי קושן און האַלן און זיי ווייזן אלע מאַטאַנעס, וואָס די פיאָנערן אין סאָוועטן-פאַרבאַנד האָבן אים געשענקט. אַ טייל פון אָט די מאַטאַנעס פלעגט ער אַוועקשענקען די קינדער פאַר זייערע שולן. עס האָט אים שטאַרק פאַרדראָסן פאַרוואָס עס זיינען ניט געווען אזוינע אידישע קינדער שולן מיט צענדליקער יאָרן צוריק. ער האָט געהאַלטן, אַז אזוינע פּראָלעטאַרישע שולן וואָלטן זיינע קינדער פון אים ניט פאַרפּרעמדט. זיי וואָלטן מיט אים מיטגעגאַנגען צום רעוואָלוציאָנערן טייל פונם אַרבעטער-קלאַס און זיך ניט געכאַווערט מיט זיינע סאָנים. זיין פאַרדרוס איז ניט געווען קיין אומזיסטער. ווען ווינטשעווסקי איז געשטאַרבן, דעם 18טן מערץ, 1932, האָבן זיינע קינדער איבערגעגעבן זיין טויטן קערפּער צו די געלע סאָציאַליסטן, וועלכע ער האָט אזוי שטאַרק געהאַסט. זיי האָבן אויך געבראַכט באַוואָפנטע פּאָליציי ניט צוצולאָזן צו זיין קערפּער זיינע כאַוויירים קאָמוניסטן און די צענדליקער טויזנטער רעוואָלוציאָנערע אַרבעטער וואָס זיינען געקומען אים אָפגעבן דעם לעצטן קאָווער.

מאָרים ווינטשעווסקי האָט געשריבן פאַרן אַרבעטער קלאַס אַרום 50 יאָר. ער האָט געשריבן לידער, פאַבלען, דראַמעס, פעליעטאַנען, אַפּאָריזמען, ביאָגראַפיעס, פּובליציסטיק און אַ פּאָר בענד דעראַינערונגען. לעקאָווער זיין 70סטן געבורטסטאָג האָט די „פּרייהייט“ אַרויסגעגעבן ווינטשעווסקיס געזאַמלטע ווערק אין 10 בענד. אין איינעם פון אָט די בענד איז אויך באַשריבן זיין לעבן, ווירקן און שאַפן.

אין רעגן, אין ווינט און אין קעלט

וואָס טוען צוויי אויפעלעך קליינע אין גאָס —
אין רעגן אין ווינט און אין קעלט ?
די הענטלעך — אייז און די פיסעלעך — גאָס.
די ליפעלעך בלוי און די בעקעלעך בלאָס ;
וואוּ איז זייער הייס אין דער וועלט ?
זייער הייס ? זייער הייס בין איך — זאָגט די גאָס
אין רעגן, אין ווינט און אין קעלט.

וואָס בלייבן זיי שטיין מיטאַמאָל דאָ עליין,
אין רעגן, אין ווינט און אין קעלט ?
צום האַנדלעך, צו אַרעם, צום בעטלען צו קליין
צו שוואַך און צו ערלעך צום גאַנווענען גיין,
וואוּ קריגן זיי עסן אָן געלט ?
איצט שווייגט שוין די גאָס, אַך איר האַרץ איז פון שטיין,
דער ווינט שווייגט, דער רעגן, די קעלט.

אַ מיידעלע אין דער סיטי

לעבן דער בערווע, דעם טעמפל פון שווינדל,
זע איך טאָג טעגלעך אָן אַרעמעס קינד,
שטייענדיק רואיק און שטיל, ווי אַ הינדל,
נאָענט פון אָן אַלטימשקן, וועלכער איז בלינד ;
שוועבעלעך טראַגנדיק,
שמילערהייט זאָגנדיק,
בעטנדיק: קויפט ביי מיר מעטשעס, מין הער !
Two boxes a penny, one penny a pair!

דרויסן מעג רעגענען, דונערן בליצן,
זי שטייט זיך גאַנץ רואיק און טוט זיך קיין קער ;
זאָרגט נאָר: „אַט קען נאָך דער רעגן באַשפּריצן
דאָס ביסעלע סכּוירע“, און דייגעט ניט מער ;
שמעלט אויס די קליינינקע,
שוואַכינקע, שיינינקע

הענטמעלע. — בעטנדיק: מעטשעס קויפט, סער!
Two boxes a penny, one penny a pair!

זי האט פאר קיין רענגס, קיין ווינט ניט קיין מוירע,
אבער ווי לאנג בלייבט א גאסקינד געזונט?
די אויסצערונג קומט — און דאס ביסעלע סכורע,
וועלכע זי היט, ווי איר לעבן אצינד
מראגט שוין אן אנדערער
קלייניקער וואנדערער

פונקט ווי זי שרייענדיק: מעטשעס קויפט, סער!
Two boxes a penny, one penny a pair!

מ י י ן ש ן ן א ן ע

ווען איך בין פאר פרויהייט אין טפיסע געזעסן
מיט יארן און יארן צוריק;
ווען איך בין געווען ווי א טויטער פארגעסן
פון פריינט, פון ליבע, פון גליק, —
דאן האב איך געשוואוירן א הייליקע שוואוע,
צו קעמפן פאר עמעס און רעכט;
צו אפפערן יוגנט און וואילטאג, דאס רוען,
דאס רוען פון טעג און פון נעכט, —
קאלומאן ווי דער מענטש וועט פארבלייבן אין קייטן
די וועלט, זי וועט זיין אן אסטראג,
קאלומאן ווי דעם ארבעטמאן וועלן באגלייטן
דער כוישער, דער אומגליק, די קלאג,
דאס האב איך צוריק מיט א רייע פון יארן
אין טורמע, פארשפארט און פארמאכט,
אין טונקעלער איינזאמקייט הייליק געשוואוירן —
און מיך האט געהערט דאן די נאכט.

דזשעק גאנעוון

דזשעק איז א קינד מיט א פראסטלעכן קעפל:
ער וואונדערט זיך ווי קען עס זיין,
אז פאר געגאנוועטע דריי פוילע עפל
זאל ער גיין אין טורמע אריין.

דזשעק איז א קינד פון א פרוי א ניט קלוגער :
א ווייבל א נאריש, וואס מיינט,
אז דער געזעץ מוז זיין פאשעט מעשוגע,
ווייל דזשעק האט קיין ביזו ניט געמיינט.
דזשעק יענעס מאג איז אוועק א פארקלעמטער,
די מאמע קאס וואס זי לעבט ;
ווייסט אזא קינד צי ער גאנוועט, צי נעמט ער,
א קינד טראכט זי יונג און פארגרעכט...
אלץ ביז א צייט : דזשעק קומט ענדלעך א פרייער,
א פרייער פון טורמע צו גיין,
מער נישט די עפל זיי קאסמן אים טייער ;
דזשעק קומט א יאסעס א היים.

א קאמף-געזאנג

וויקלט פאנאנדער די פאן די רויטע,
שפילט אויף א מארש און גיט זיך א ריר !
וועקט אויף די ארעמע לעבעדיק-טויטע,
זאגט צו זיי : ברידער, דא שטייען מיר,
דארטן דער בלוטיקער פיינט.
ווישט אים פון ארבעטער אויגן די טרערן,
זאגט זיי : צו וויינען איז איצט ניט קיין צייט ;
זאל היינט קיין קאל פון געוויין זיך ניט הערן,
היינט ווען מיר קומען ארויס אף א שטרייט,
מיר און דער בלוטיקער פיינט ;
וויקלט פאנאנדער די פאן די רויטע,
שפילט אויף א מארש און גיט זיך א הויב ;
האלט פאר די אויגן די העלדן די טויטע,
געדענקט די קארבאנעס פון גאלד און פון רויב !
היינט קעגן בלוטיקן פיינט !

די רויטע פאן

אונזער פאן איז רויט, ליבע ברידער,
ווייל מיר ווילן, אז קיינער זאל מער ניט זיין בלאס ;
אז די פארבן פון נויט, ליבע ברידער,
זאל ניט טראגן דעם פאנעם פון ארבעטער-קלאס.

אונזער פאָן איז רויט, ליבע ברידער,
ווייל מע האָט זי באַפאַרבט מיט אַרבעטער-בלום,
איך די צייטן פון נויט, ליבע ברידער,
איך די צייטן פון רויב און פון מאַרד און פון גוואַלם.

אונזער פאָן איז רויט, ליבע ברידער,
ווייל מיר ווילן דעם פּורפּור, וואָס האָט אזוי לאַנג
די טיראַנען געקליידט, ליבע ברידער,
איבערגעבן דעם פאַלק מיט אַ יובל-געזאַנג.

א ין ק א מ ה

ווען עס וועט דער שטרייט באַגינען
פאַר דער פּרייהייט, קעגן געלט,
וועט איר עפּשער מיך געפינען
איך די רייען אפן פעלד.

דאַרמין וועל איך מיינע ברידער
פירן ניט אַלס גענעראַל,
איך וועל נאָר מיט פּרייהייטס-לידער
זיי דערמונטערן איבעראַל.

ווייל צום קאַמף וועט מען באַדאַרפן,
יענעם טאַג פון היץ און דראַנג,
כּוץ דער ביקס, דער שווערד דער שאַרפּער
אַ באַגייסטערטן געזאַנג.

עס רירט זיך!

הערט איר, קינדער, זוי ס'רירט זיך,
זוי ס'רירט זיך איבעראַל?
זוי דער אַרבעטמאַן מושמירט זיך
צו דעם קאַמף מיט קאַפיטאַל —
צו דעם טויט-קאַמף מיטן שינדער,
מיטן גוויר, דעם געלט-טיראַן!
הערט איר, זוי עס רירט זיך, קינדער,
דער באַרויכטער אַרבעטמאַן?

הערט איר, קינדער, ווי ס'רירט זיך.
פילט איר, אז דער קאמף קומט אָן?
פאַראויס, קינדער, ס'מאַרשירט זיך
לוסטיק ביי דער רויטער פּאָן!
פרייהייט איז דער הערצער צינדער,
אָן טרומייט און באַראַכאַן.
זיינע ברידער, זייט איר, קינדער,
גייט באַפרייען דעם אַרבעטסמאַן.

קינדער, לאַנג גענוג גענאַסן
האַט דער רייכער אַלדאָס גומס,
בלוט גענוג האַט ער פאַרגאַסן, —
אונזער בלוט צוליב זיין נוי.
קינדער, מאַרש צום קאַמף געשווינדער,
טראַגט די רויטע פּאָן פאַראויס,
איר זייט זיינע ברידער, קינדער,
און ער רופט, דער אַרבעטסמאַן.

א בעזים און א קער!

גענוג, איך וויל ניט פיטערן
קיין ליידיקנייערס מער;
גענוג פאַר האַרן ציטערן,
א בעזים מיר אַהער!
איך דאַרף ניט מער קיין טיטלמאַן,
א בעזים און א קער!
קיין טיטלמאַן, קיין טיטלמאַן, קיין קיטלמאַן,
ניט מער!

גענוג מיר לאַזן האַבעווען
געווירים דורך מיין מי;
גענוג פון מיר אייך ראַבעווען
און טרייבן מיר, ווי פי!
מיר שרעקט קיין שוואַרצער קיטל ניט,
קיין שוואַרצער יאָר ניט מער;
מיר שרעקט קיין קרוין, קיין טיטל ניט, —
מיין בעזים מיר אַהער!

גאָטס גאָנאוויס

זיי קומען און דערציילן אייך :
איר דארפט זיין פרום און גוט,
און טאן וואָס זיי באַפעלן אייך.
און ליב האָבן די רוט.

זיי קומען און זיי זאָגן אייך :
איר דארפט ניט דענקען פיל,
און ווען די טרייבער יאָגן אייך,
האַט דאָס אַ צוועק, אַ ציל.

זיי קומען און דערקלערן אייך :
איר האָט אַן אַנדער וועלט,
וואו קיינער וועט ניט שמערן אייך
צו טאָן וואָס אייך געפעלט.

איר הערט זיי, הערט זיי, נארעלעך,
און ליידט, און נעמט צו קלעפּ,
און האַלט אויס אלע האַרעלעך,
וואָס ברעכן אייך די קעפּ!...

י. א. ראַנטיש

דעם זיידנס פיאַנערן־טינר

1. צוגאָסט ביים זיידן

עס איז געווען אין דער וואָך פון זיידנס 72-יאָריקן געבורטסטאָג.
אייך האָב פאַר דער עלטערער גרופע דערציילט זיין ביאָגראַפיע און פאַר-
געלוינעט עטלעכע לידער. קינדער האָבן געשמעלט פראַגעס.
אין פאַרלויה פון שמועס איז באַשלאָסן געוואָרן : באַגריסן דעם זיידן
צו זיין געבורטסטאָג — שיקן אים אַ בוקעט בלומען.
מ'האַט געבראַכט קליינגעלט, אָפּגעהאַלטן אַ מיטינג און באַשלאָסן :
צוויי קינדער קויפן דעם בוקעט און צוויי גייען צום זיידן אים איבערגעבן
די בלומען.

דער טאָג איז געווען אַ הייסער, ווען מיר זיינען געפאָרן צום זיידן.
פאַרנדיק, האָבן מיך די צוויי קינדער — אַ אינגל און אַ מיידל, פאַרוואָרפן
מיט פּראַגעס וועגן זיידן.

זיי זיינען געווען אויסגעפּוצט, די בעקלעך האָבן געפלאַמט, אין די
אויגן איז געווען אַ פּריידיקע אויפּרעגונג.

דער זיידע איז געזעסן אין זיין ביבליאָטעק־צימער. אונז האָט אויפ־
גענומען זיין טאַכטער. זי האָט צוגענומען די בלומען און זיי אַרײַנגעשטעלט
אין אַ זילבערנער וואַזע, וואָס דער זיידע האָט געהאַט באַקומען פון אַן
אַרבעטער־אַרגאַניזאַציע.

דער זיידע האָט זיך באַגריסט מיט די קינדער, נאָכגעפרעגט זיך, ווי
זיי הייסן, עטלעכע מאָל איבערגעכאַזערט זייערע נעמען, געגלעט דעם אינגל
איבער די פּלייצעס, האַרציק געלאַכט, אָנגעקוואַלן פון די קינדערס אויס־
זען.

ס'איז אים שווער געווען צו ריידן, דעם זיידן, און אַ סך ווערטער
האָבן די קינדער ניט געקענט פאַרשטיין. דאָך האָט מען זיך באַלד צו־
זאַמענגערעדט און געוואָרן היימיש. בעני איז געוואָרן רעדעוודיק און גע־
שטעלט דעם זיידן פּראַגעס. מיריאָם איז נאָך אַלץ געזעסן אַ פּריידיק־
צעטראַגענע און די צונג האָט איר ניט געדינט.

מע האָט דערלאָנגט פּרוכט און טײַל. איך האָב דערווײַל די קינדער
געוווּזן די ביבליאָטעק, וואָס פאַרנעמט אַלע ווענט פון צימער.

יעדע שפּראַך האָט זיך אירע שאַפעס. די קינדער האָבן מיט וואונדער
אויסגערופן: „רוסיש, פּראַנצויזיש, דײַטש, ענגליש, אידיש, העברעאיש“.
דער זיידע האָט זיי נאָכגעפּאָלגט מיט שמייכלענדיקע בליקן און האַרציק
געלאַכט דורך די געדיכטע וואַנצעס.

ער האָט געהייסן אַרויסנעמען אַ צאָל ביכער צו ווײַזן אונז און ער
האָט גענוי אָנגעוווּזן, וואו יעדעס בוך שטייט.

דער זיידע בלעטערט בוך נאָך בוך און עס פּילט זיך, אַז ער האָט
אַזויפיל צו דערציילן, אַזויפיל זיכרוינעס רופט יעדעס בלעטל בײַ אים
אַרויס.

ער קוקט אויף די בלעטער מיט ליבשאַפט, פאַרטראַכט זיך, הייבט אָן
לײַענען אַן אַרטיקל, צעשמייכלט זיך, ווײַל אונז, ווײַזט אויס, אַ סאך דער־
ציילן, נאָר ס'איז אים שווער.

„רעד העכער, פאַפּא, אַז די קינדער זאָלן דיך הערן“, זאָגט אים די
טאַכטער.

דער זיידע צעלאַכט זיך: „איך ווײַל רעדן, נאָר איך קען ניט“.

די טאכטער זוכט א פארטפעל, וואָס דער זידע וויל האָבן. דאָרט
ליגן בילדער פון סאָוועטן־פארבאָנד.

דערווייל עפנט ער אויף זיין שופלאָד און נעמט אַרויס פון דאָרט א
נאַטי־העפט און ווייזט אונז. דאָס איז א קאָנסטיטוציע פון ערשטן
אידישן אַרבעטער־פאַרײן אין לאַנדאָן, געשריבן אין פּערלדיקן אידיש, פון
אַרן ליבערמאַן — איינעם פון די ערשטע אידישע סאָציאַליסטן.

אַט האָט זיך שוין געפונען דער פּאַרטפעל און דער זידע נעמט אַרויס
א פּאַק מיט פּאַטאַגראַפישע בילדער, גענומען מיט אים אין סאָוועטן־פאַר־
באַנד. דער זידע דערקלערט פאַר די קינדער יעדעס בילד און זיינע אויגן
נלאַנצן.

אַט זיצט ער אין קרייז פון א הונדערט קינדער פון א קינדער־דאָרף
לעבן באַברויסק; אַט — צווישן קינדער פון א שול, וואָס טראָגט זיין
נאָמען, אין וויטעבסק; אַט איז א בילד פון א ריזיקער מאַסע, וואָס האָט
אַפגעוואַרטט דעם זידן ביי א וואַקואַל און רויט־אַרמיער אויף פּערד, וואָס
צאָמען דעם נייגעריקן עולם.

ווידער א בילד פון זידנס אַנקומען אין א שטאָט. די באַן־אַנגע־
שטעלמע סאַלוטירן און די מיליץ מיט די ביקסן אין די הענט גיט אַפ
קאָוועד דעם גרויסן נאַסט.

און אַט איז א בילד פון זידן אין קרייז פון לערער אין כאַראָקאָו. אַט
שטייט דער זידע אויף א באַלקאָן און אונטן — א באַגייסטערטע מאַסע,
וואָס פּאַכעט מיט די היטלען און טיכלעך צום זידן, און אויף אַלע ווענט
אַרום — פּלאַקאַטן אין פאַרשיידענע שפּראַכן, וואָס באַגריסן דעם זידנס
אַנקומען.

אויף דער צווייטער זייט פון די בילדער געפינען זיך אויפֿשריפטן פון
די אינסטיטוציעס מיט די אונטערשריפטן פון די באַאַמטע. די אונטער־
שריפטן זיינען האַרציקע וואונטשן צום זידן.

דער זידע זוכט עפעס אין פּאַרטפעל און גיט א שמייכל, ווען ער גע־
פינט א פּעקל, אין וועלכן עס ליגט דאָס רויטע פּיאַנער־טיכל, וואָס ער
האַט באַקומען א מאַטאַנע.

ער הייסט מיריאָמען דאָס אַנטאָן און ער קוועלט אָן פון איר. אויפֿן
טיכל איז אויסגענייט מיט גאַלדענע בוכשטאַבן אין אידיש, פון איין עק:
„דעם ער־פּיאַנער מ. ווינטשעווסקי א מאַטאַנע“, און פון אַן אנדערן — די
איניציאַלן פון דער אָרגאַניזאַציע אין וויניצע.

דער זידע רופט צו די קינדער און הייסט זיי דאָס מיטנעמען פאַר דער
שול א מאַטאַנע. איך פּרוואו אים אַפּרעדן. דאָס זעלבע טוט די טאָכטער,

נאָר דער זיידע וויל ניט הערן דערפון. און ווען די קינדער דאַנקען אים, הריקט ער זיי צו זיך און קושט זיי אויף די באַסן. איך זע, ווי אויף זיינע אויגן פערלען זיך טרערן.

איך גיב זיך אַ כאַפּ, אַז מיר זיצן שוין ביי צוויי שאַ און מיר הייבן זיך אָן געזעגענען. דער זיידע וויל וויסן מער וועגן אונזער שול: וויפיל קינדער מיר האָבן, וואָס פאַר אַן עלטער, א. א. וו.

ער זאָגט צו די קינדער: „ווען איך וועל זיך פילן שטאַרקער, וועל איך קומען צו אייך אין שול, איצט בין איך שוואַך“.

די קינדער דערציילן אים, אַז אַלע קינדער האָבן זיך געריסן קומען אים זען. דאָן זאָגט דער זיידע, אַז עס האָבן געקענט קומען מער קינדער. ער צעקושט זיך ווידער מיט די קינדער און דערוויסנדיק זיך, אַז מיר גיבן אַרויס אַ זשורנאַל, בעט ער די קינדער, זיי זאָלן ניט אַריינשרייבן אין אים, אַז ער האָט זיי געקושט. און דערביי צעלאַכט ער זיך מיט אַ יונג געלעכטער... .

ניט אזוי גיך האָבן זיך די קינדער געקענט באַפרייען פון דעם שטיפער רישן זיידע, וועלכער האָט אַריינגענומען אין זיין האַנט זייערע הענטלעך און זיי ניט אָפגעלאָזט און זיך גערייצט מיט זיי: „נו, גיט“. און צו מיר אַ זאָג געטאָן: „איר, לערער, גיט אַהיים. זיי בלייבן ביי מיר...“

2. די לעווייע

מיר זיינען געגאַנגען צו דער לעווייע. מיר האָבן געוואוסט, אַז מען וועט אונז צו אונזער זידן ניט צולאָזן, זיינע עמעסע אייניקלעך ניט צו-לאָזן. אונזערע קינדער האָבן שוין פאַרשטאַנען און געפילט, וואָס פאַר אַ פאַרבּרעכן דאָ איז באַגאַנגען געוואָרן.

יא, זיי האָבן אַליין געזען, ווי די פּאָליציי לאָזט זיי צום זידן ניט צו. פּאָליציי אויף מאַטאַרציקלען, אויף פּערד, פּאָליציי מיט קלאַבס אין די הענט, מיט מערדערישן בליק אפן פּאַנעם.

יא, אונזערע קינדער האָבן געזען, ווי די פּאָליציי האָט זיך אַ לאָז גע-טאָן אפן פּרידלעכן אוילעם, וואָס האָט געוואָלט זיך געזעגענעם מיטן זיידן. קלאַבס זיינען געפלוין איבער קעפּ; דער אוילעם איז געשמויסן געוואָרן אַף צוריק. נאָר אַ דאַנק דער דיסציפּלין איז עס צו קיין פּאַניק ניט גע-קומען.

אונזערע קינדער האָבן אויך געלערנט אַ לעקציע אין מאַסן-אַקציע. דער ריזיקער אוילעם איז ניט אַנטלאָפן, בלויז אָפּגעטראָטן אויף עטלעכע

שפאן און גלייך זיך כוואלעדיק א לאָז געטאָן פאָראַויס און אונזערע
קינדער מיט אים. און וויל מען איז געווען אַנטשלאָסן און געקעמפט —
האַט מען געוואונען.

מער ווי אַ שאַ איז מען געשטאנען אין ריי און געדולדיק געווארט אַ
בליק צו טאָן דעם לעצטן מאָל אַפן זיידן. מען האָט געקלאַפט אַ פּוס אָן
אַ פּוס פּון קעלט, מען איז געווען אויסגעהונגערט, נאָר ווי עמעסע פּיאַנער
רישע שול-קינדער געווארט און געזונגען רעוואָלוציאָנערע לידער.
די קינדער פּון אונזערע אַרבעטער-שולן זיינען געקומען, ניט געקוקט
אויף דער געפאר פּון פּאָליציאָישע קלאַבס און פּערד, זיך געזעגענען מיטן
זיידן, וואָס האָט אזוי שטאַלצירט מיט זיין פּיאַנערן-טיכל און פּאַרטיי-
ביכל.

ניט זיינע אייגענע קינדער, זיין אייגן בלוט-און-פלייש, האָבן געוואוסט
ווי אַפּצושטאַצן זייער פּאַטער, נאָר די קינדער פּון אונזערע שולן האָבן
פאַרשטאַנען ווער דער זיידע איז געווען און וואָס ער האָט אויפגעטאָן פאַר
די אידישע אַרבעטער.

און קלוג האָט דער זיידע געהאַנדלט, ווען ער האָט אונזערע קינדער
געשאַנקען דאָס טייערע פּיאַנערן-טיכל פּון וויניצע. ער האָט געוואוסט,
אַז מיר וועלן דאָס טייער האַלטן, שטאַלצירן מיט דעם און דערציען אונזער
יונגוואָרג פאַר פּיאַנערן, פאַר קעמפּער פּון פּראָלעטאַריאַט.

די קינדער פּון אונזערע שולן וועלן אויספּאַלגן דעם זיידנס געבאַט:
זיי וועלן נעמען דעם געזונטן בעזים און אויסקערן די וועלט פּון דעם שמוץ,
אזוי ווי דער זיידע האָט געהייסן:

„גענוג! איך וויל ניט פיטערן

קיין ליידיקטייער מער.

גענוג פאַר האַרן ציטערן —

אַ בעזים מיר אַהער!

איך דאַרף ניט מער קיין מיטלמאַן —

אַ בעזים און אַ קער!

קיין מיטלמאַן, קיין מיטלמאַן,

קיין מיטלמאַן ניט מער!